

MEVDUAT DOLARİZASYONUNUN BELİRLEYİCİLERİ: KANTİL REGRESYON YAKLAŞIMI (2012-2024)

DETERMINANTS OF DEPOSIT DOLLARIZATION: A QUANTILE REGRESSION APPROACH (2012–2024)

Serap DURSUN*, Buse TOPALOĞLU**

*Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, serapdursun@trakya.edu.tr,

** Arş. Gör., Trakya Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, busetopaloglu@trakya.edu.tr,

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<p>Gönderilme Tarihi 09.12.2025</p> <p>Revizyon Tarihi 12.05.2026</p> <p>Kabul Tarihi 04.06.2026</p> <p>Makale Kategorisi Araştırma Makalesi</p> <p>JEL Kodları E31 E42 F31</p>	<p><i>Dolarizasyon, ulusal paranın temel işlevlerini tam veya kısmen yerine getirememesi sonucunda ekonomik aktörlerin yabancı para birimlerini tercih etmeleri şeklinde tanımlanmaktadır. Uzun yıllardır yüksek dolarizasyon eğilimi gösteren Türkiye’de mevduat dolarizasyonunun belirleyicilerinin incelendiği bu çalışmada 2012–2024 dönemine ait aylık veriler kullanılmıştır. Finansal dolarizasyon göstergesi olarak Döviz Tevdiat Hesaplarının (DTH) Toplam Mevduatlar (TM) içindeki payı esas alınarak hesaplanan mevduat dolarizasyonu (DOLM) kullanılmıştır. Mevduat dolarizasyonunun belirleyicileri olarak enflasyon, ekonomik beklentiler, para politikası, işgücü piyasası ve döviz piyasası koşullarını temsil eden Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE), Tüketici Güven Endeksi (TGE), Merkez Bankası Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti (MFF), İşsizlik Oranı (İŞZ) ve Sepet Kur Oynaklığı (LNSEPET) değişkenleri analize dahil edilmiştir. DOLM ile bu değişkenler arasındaki ilişki Kantil Regresyon Analizi ile incelenmiş, katsayıların kantiller arasında farklılaşp farklılaşmadığı Quantile Slope Equality Test ile test edilmiştir. Bulgular, işsizlik oranı ve kur oynaklığının mevduat dolarizasyonunu artırdığını; tüketici güveni ve ağırlıklı ortalama fonlama maliyetinin ise azalttığını, enflasyonun ise genel olarak pozitif etkide bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca değişken etkilerinin dolarizasyon düzeylerine göre heterojenlik gösterdiği belirlenmiş olup, sonuçlar mevduat dolarizasyonunun yalnızca fiyat istikrarıyla değil, beklenti kanalı ve para politikası uygulamalarıyla da yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.</i></p> <p>Anahtar Kelimeler: Dolarizasyon, Tüketici Güven Endeksi, İşsizlik Oranı</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Received 09.12.2025</p> <p>Revized 12.05.2026</p> <p>Accepted 04.06.2026</p> <p>Article Classification: Research Article</p> <p>JEL Codes E31 E42 F31</p>	<p><i>Dollarization refers to the preference of economic agents for foreign currencies when the domestic currency fails to fully or partially perform its fundamental functions. This study examines the determinants of deposit dollarization in Türkiye using monthly data for the period 2012–2024. Deposit dollarization (DOLM), measured as the ratio of Foreign Currency Deposit Accounts (FCDA) to Total Deposits (TD), is analyzed using the Consumer Price Index (CPI), Consumer Confidence Index (CCI), Central Bank Weighted Average Funding Cost (W AFC), Unemployment Rate (UR), and Basket Exchange Rate Volatility (LNBASKET) as explanatory variables. Quantile Regression Analysis is employed, and coefficient heterogeneity across quantiles is examined using the Quantile Slope Equality Test. The findings indicate that unemployment and exchange rate volatility increase deposit dollarization, whereas consumer confidence and the weighted average funding cost reduce it, while inflation generally has a positive effect. Moreover, the effects of the explanatory variables vary across dollarization levels, suggesting that deposit dollarization is shaped not only by price stability but also by expectations and monetary policy. The results support the existing literature.</i></p> <p>Keywords: Dollarization, Consumer Confidence Index, Unemployment Rate</p>

Atf (Citation): Dursun, S. & Topaloğlu, B. (2026). “Mevduat Dolarizasyonunun Belirleyicileri: Kantil Regresyon Yaklaşımı (2012-2024)”, *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 9(1): 51-69

Extended Abstract

Dollarization refers to the partial or complete substitution of a national currency with a foreign currency when the domestic currency fails to adequately perform its fundamental functions as a medium of exchange, store of value, and unit of account. While official dollarization occurs when all monetary functions are replaced by a foreign currency, partial dollarization involves the substitution of one or more functions. Within this framework, financial dollarization consists of deposit dollarization on the liability side of the banking system and credit dollarization on the asset side. By weakening the store-of-value and unit-of-account functions of domestic currency, financial dollarization constrains monetary policy effectiveness and undermines monetary sovereignty. It is particularly prevalent in developing economies experiencing persistent inflation, macroeconomic instability, and declining confidence in domestic monetary institutions.

Türkiye represents one of the countries where financial dollarization has remained persistently high. Accordingly, this study investigates the determinants of deposit dollarization using seasonally adjusted monthly data covering the period 2012–2024. Deposit dollarization is measured as the ratio of foreign currency deposit accounts to total deposits, reflecting households' and firms' preferences for holding savings in foreign currency. The analysis examines the effects of the Consumer Price Index (CPI), Consumer Confidence Index (CCI), Central Bank Weighted Average Funding Cost (WAFC), Unemployment Rate (UNEMP), and Basket Exchange Rate Volatility (LNBASKET) on deposit dollarization (DOLM). Unlike conventional mean-based approaches, the study employs Quantile Regression Analysis to estimate the effects of explanatory variables across different levels of deposit dollarization, while coefficient heterogeneity is examined using the Quantile Slope Equality Test. The study contributes to the literature in three respects. First, it provides evidence based on monthly data covering the 2012–2024 period. Second, it applies a quantile regression framework that captures heterogeneous responses across different dollarization levels rather than relying on average effects. Third, it incorporates both traditional macroeconomic determinants and monetary policy and exchange rate indicators, providing a broader perspective on deposit dollarization dynamics.

The empirical results indicate that inflation and unemployment increase deposit dollarization across all quantiles, whereas consumer confidence consistently reduces it. The weighted average funding cost exerts a negative effect, suggesting that tighter monetary policy encourages domestic currency holdings by increasing the attractiveness of Turkish lira-denominated assets. Exchange rate volatility significantly increases deposit dollarization, particularly at higher quantiles, indicating that exchange rate uncertainty reinforces foreign currency preferences during periods of elevated dollarization. Moreover, the mitigating effect of consumer confidence weakens as dollarization intensifies, implying that improvements in expectations alone may be insufficient to reverse entrenched dollarization behavior.

The Quantile Slope Equality Test confirms that the estimated coefficients differ significantly across quantiles, demonstrating that deposit dollarization exhibits a heterogeneous structure. Overall, the findings indicate that deposit dollarization is shaped by the joint influence of inflation, labor market conditions, monetary policy, expectations, and exchange rate dynamics. These results support the existing literature while highlighting the importance of distribution-sensitive estimation methods for understanding the multidimensional nature of dollarization.

Giriş

Dolarizasyon, bir ekonomide yerli para biriminin tasarruf, ödeme aracı ve değer saklama işlevlerini tam anlamıyla yerine getirememesi sonucunda ekonomik aktörlerin yabancı para birimlerini tercih etmeleri olarak tanımlanmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yüksek enflasyon, makroekonomik istikrarsızlık, finansal kırılganlıklar ve yerel para birimine duyulan güven kaybı dolarizasyon sürecini hızlandıran temel unsurlar arasında yer almaktadır. Dolarizasyon yalnızca bireylerin portföy tercihlerini değil, aynı zamanda para politikasının etkinliğini, finansal istikrarı ve bankacılık sisteminin işleyişini de etkileyen önemli bir makroekonomik sorun olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle dolarizasyon olgusu, uzun yıllardır hem teorik hem de ampirik literatürde yoğun biçimde incelenen konular arasında yer almaktadır (Calvo & Végh, 1992; Reinhart, Rogoff & Savastano, 2003).

Finansal dolarizasyonun en önemli göstergelerinden biri olan mevduat dolarizasyonu, ekonomik aktörlerin tasarruflarını yabancı para cinsinden tutma eğilimlerini ifade etmektedir. Yüksek enflasyon ortamı, yerel para biriminin satın alma gücünü azaltırken döviz cinsinden tasarruf araçlarını daha cazip hale getirebilmektedir. Bununla birlikte yalnızca enflasyon değil, ekonomik beklentilerdeki bozulmalar, işgücü piyasasında ortaya çıkan kırılganlıklar ve para politikası uygulamalarına ilişkin belirsizlikler de dolarizasyon davranışlarını etkileyebilmektedir. Özellikle ekonomik aktörlerin geleceğe yönelik beklentilerinin bozulduğu dönemlerde döviz cinsinden varlıklara yönelimin arttığı görülmektedir. Ize ve Levy-Yeyati (2003), yüksek enflasyon ve makroekonomik oynaklığın finansal dolarizasyonun temel belirleyicileri arasında yer aldığını vurgularken, Honig (2009) kurumsal yapı ve ekonomik güven unsurlarının dolarizasyon dinamikleri üzerindeki önemine dikkat çekmektedir.

Türkiye ekonomisi, uzun yıllardır dolarizasyon eğilimlerinin gözlemlendiği gelişmekte olan ekonomiler arasında yer almaktadır. Özellikle yüksek enflasyon deneyimleri, döviz kuru şokları ve finansal krizler ekonomik aktörlerin yabancı para cinsinden tasarruf araçlarına yönelmesine neden olmuştur. 2001 sonrası dönemde uygulanan yapısal reformlar ve enflasyon hedeflemesi politikaları belirli ölçüde finansal istikrar sağlamış olsa da, sonraki yıllarda küresel ekonomik gelişmeler ve yurtiçi makroekonomik kırılganlıklar dolarizasyon eğilimlerinin yeniden güç kazanmasına yol açmıştır. Özellikle 2018 sonrası dönemde Türk lirasında meydana gelen değer kayıpları, artan enflasyon oranları ve ekonomik belirsizlikler, döviz tevdiat hesaplarının toplam mevduatlar içerisindeki payının yükselmesine neden olmuştur.

Dolarizasyonun ekonomik etkileri oldukça geniş kapsamlıdır. Yüksek dolarizasyon düzeyi, merkez bankasının para politikası üzerindeki kontrolünü zayıflatmakta, faiz politikalarının etkinliğini azaltmakta ve finansal sistemde kur riskini artırmaktadır. Bu nedenle para politikası uygulamaları ile dolarizasyon arasındaki ilişkinin incelenmesi önem taşımaktadır. Özellikle merkez bankası fonlama maliyetlerinde meydana gelen değişimler, Türk lirası cinsinden finansal araçların getirilerini etkileyerek ekonomik aktörlerin portföy tercihleri üzerinde belirleyici olabilmektedir. Sıkı para politikası uygulamaları kapsamında faiz ve fonlama maliyetlerinde meydana gelen artışlar, yerli para cinsinden tasarruf araçlarını görece daha cazip hale getirerek dolarizasyon eğilimini sınırlandırabilmektedir. Reinhart vd. (2003), yüksek dolarizasyonun para politikası aktarım mekanizmasını zayıflattığını ve ekonomik krizlerin derinleşmesine katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Bunun yanında dolarizasyonun yüksek olduğu ekonomilerde ekonomik birimlerin beklentilerinin daha kırılgan hale geldiği ve yerel para birimine olan güvenin daha hızlı bozulabildiği ifade edilmektedir.

Literatürde dolarizasyonun belirleyicilerine ilişkin çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen, bu çalışmaların önemli bir kısmı ortalama etkileri inceleyen geleneksel ekonometrik yöntemlere dayanmaktadır. Ancak dolarizasyon davranışı farklı dönemlerde ve farklı dolarizasyon düzeylerinde heterojen özellikler gösterebilmektedir. Başka bir ifadeyle, düşük dolarizasyon dönemlerinde ekonomik değişkenlerin etkisi ile yüksek dolarizasyon dönemlerindeki etkileri aynı olmayabilmektedir. Bu nedenle değişkenlerin farklı dolarizasyon düzeylerinde nasıl bir etki oluşturduğunu analiz etmek önem taşımaktadır. Kantil regresyon yöntemi, bağımlı değişkenin farklı

kantillerinde açıklayıcı değişkenlerin etkilerini inceleme imkânı sunarak bu heterojen yapının ortaya konulmasına katkı sağlamaktadır. Koenker ve Bassett (1978) tarafından geliştirilen kantil regresyon yaklaşımı, özellikle uç değerlerin ve dağılım farklılıklarının önemli olduğu ekonomik analizlerde yaygın biçimde kullanılmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de mevduat dolarizasyonunun belirleyicileri 2012-2024 dönemine ait aylık veriler kullanılarak analiz edilmektedir. Çalışmada finansal dolarizasyon göstergesi olarak mevduat dolarizasyonu tercih edilmiş ve Döviz Tevdiat Hesaplarının toplam mevduatlar içerisindeki payı esas alınmıştır. Mevduat dolarizasyonunun belirleyicileri olarak Tüketici Fiyat Endeksi (TUFİ), Tüketici Güven Endeksi (TGE), Merkez Bankası Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti (MFF) ve İşsizlik Oranı (İSZ) modele dahil edilmiştir. Çalışmada yöntem olarak kantil regresyon analizi kullanılmış ve bağımsız değişkenlerin mevduat dolarizasyonunun farklı kantillerindeki etkileri incelenmiştir. Ayrıca katsayıların kantiller arasında farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Quantile Slope Equality Test uygulanmıştır.

Çalışmanın literatüre katkısı birkaç açıdan değerlendirilebilir. İlk olarak çalışma, Türkiye’de mevduat dolarizasyonunun belirleyicilerini 2012-2024 dönemini kapsayan yüksek frekanslı aylık veriler kullanarak incelemektedir. İkinci olarak çalışma, dolarizasyon literatüründe yaygın olarak kullanılan ortalama etki temelli yöntemlerden farklı olarak kantil regresyon yaklaşımını benimseyerek bağımsız değişkenlerin mevduat dolarizasyonunun farklı düzeylerindeki etkilerini analiz etmektedir. Bu yönüyle çalışma, dolarizasyon davranışının heterojen yapısını ortaya koyarak literatüre metodolojik katkı sunmaktadır. Ayrıca Quantile Slope Equality Test sonuçları aracılığıyla katsayıların kantiller arasında farklılaştığının gösterilmesi, kantil regresyon yaklaşımının kullanılmasını ampirik olarak desteklemektedir. Çalışmanın bir diğer önemli katkısı ise mevduat dolarizasyonunun yalnızca enflasyon ve beklenti kanalıyla değil, para politikası göstergesi olan merkez bankası fonlama maliyeti ve döviz kuru oynaklığı gibi değişkenler çerçevesinde de değerlendirilmesidir. Bu durum, Türkiye’de dolarizasyon dinamiklerinin daha kapsamlı biçimde analiz edilmesine katkı sağlamaktadır.

1. Literatür

Finansal dolarizasyon literatürü makroekonomik istikrarsızlık, para politikası etkinliği ve bankacılık sektörü kırılganlığı arasındaki ilişkiler çerçevesinde şekillenmektedir. Levy-Yeyati (2003) ve Rennhack ile Nozaki (2006) dolarizasyonun yüksek enflasyon geçmişi, para politikasına olan güvensizlik ve döviz kuru rejimleriyle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Buna istinaden mevduat ve kredi dolarizasyonunun bankacılık sektöründe bilanço uyumsuzluklarını artırarak finansal kırılganlığı derinleştirdiğini gözlemlenmiştir. Enflasyonun dolarizasyon üzerindeki etkisi literatürde en kapsamlı biçimde ele alınan konulardan birini oluşturmaktadır. Rennhack ve Nozaki (2006) Latin Amerika ülkeleri için gerçekleştirdikleri panel analizde yüksek enflasyonun ve döviz kuru oynaklığının mevduat dolarizasyonunu kalıcı hale getirdiğini göstermiştir. Urošević ve Rajković (2016) bu bulguyu genişleterek uzun dönemde enflasyon ve nominal kur oynaklığının, kısa dönemde ise reel faiz marjlarının belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda dolarizasyon dinamiklerinin vadeden vadeye farklılaşan bir yapıya sahip olduğuna dikkat çekmiştir.

Court, Özsöz ve Rengifo (2012) ise mevduat dolarizasyonunun genel olarak finansal derinliği olumsuz etkilediğini ancak yüksek enflasyona sahip ekonomilerde bu etkinin sınırlı kaldığını belirlemiş ve dolarizasyonun bazı koşullarda bir ikame mekanizması olarak işleyebileceğini ileri sürmüştür. Bannister, Turunen ve Gardberg (2018) ise geniş bir ülke örneklemini üzerinden gerçekleştirdikleri dinamik panel GMM analizinde mevduat dolarizasyonunun finansal derinleşmeyi yavaşlattığını ve döviz cinsinden mevduatların bir bölümünün yurt içi kredi olarak ekonomiye geri dönmek yerine yurt dışına aktarıldığını ortaya koymuş bu çerçevede dolarizasyonun finansal aracılık kapasitesini yapısal olarak daralttığını savunmuştur. Levy-Yeyati (2003) ise dolarizasyonun bankacılık sisteminde riskleri azaltmak yerine kırılganlıkları derinleştirdiğini vurgularken Ferrante ve Gornemann (2022) döviz cinsi mevduatlar ve bankaların döviz pozisyonlarından kaynaklanan uyumsuzlukların devalüasyon sonrası kredi daralmasını ve makroekonomik düşüşü belirgin biçimde ağırlaştırdığını ampirik olarak göstermiştir.

Resmi dolarizasyon ve dedolarizasyon süreçlerine ilişkin çalışmalar ise politika tasarımı açısından önemli ayrışmalar olduğunu göstermektedir. Saamoi (2011) resmi dolarizasyon uygulamalarının beklenen makroekonomik başarıyı sağlayamadığını ortaya koymuştur. Buna göre piyasa temelli dedolarizasyon stratejilerinin daha önemli sonuçlar doğurduğunu savunmuştur. Levy-Yeyati (2021) Latin Amerika ülkelerinde 2000 sonrası dönemi inceleyerek bazı ülkelerde kamu borcunun yerli para cinsinden payının arttığını ve sınırlı da olsa mevduat dolarizasyonunda gerilemeler gözlemlendiğini göstermiştir. Ayrıca dedolarizasyonun ancak uzun vadede güven oluşturmaları ve kurumsal iyileşmelerle mümkün olabileceğini vurgulamıştır. Vargas ve Sanchez (2023) ise Uruguay örneğini inceleyerek geleneksel enflasyon ve kur depreciation faktörlerinin yanı sıra para politikası güvenilirliği ve finansal gelişmişlik gibi kurumsal unsurların dolarizasyon düzeyini belirlemede önemli bir role sahip olduğunu ortaya koymuştur. Dedolarizasyonun başarıya ulaşabilmesi için yalnızca fiyat istikrarı odaklı değil kurumsal reformları da kapsayan çok boyutlu politika çerçevelerinin zorunlu olduğunu ileri sürmüştür.

Corrales ve Imam (2021) hanehalkı ve firma dolarizasyonunun ortak belirleyicilere sahip olmakla birlikte kurumsal kalite, finansal derinlik ve döviz kuru hareketlerine verilen tepkiler açısından belirgin biçimde ayrıştığını ortaya koymuştur. Hanehalkları için düşük enflasyon ve güçlü kurumların belirleyici olduğunu, firmalar açısından ise kur oynaklığı ve dış finansman koşullarının ön plana çıktığını vurgulamıştır. Khabibullin ve Ponomarenko (2022) ise davranışsal bir çerçevede döviz kuru oynaklığı arttıkça hanehalklarının döviz mevduatlarına verdiği tepkinin zayıfladığını göstermiş ve buna istinaden dolarizasyonun doğrusal olmayan bir yapıya sahip olduğunu ileri sürmüştür.

Türkiye için yapılan çalışmalar dolarizasyonun kronik ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir. Kaya ve Açdoğuran (2017) enflasyonun paranın değer saklama ve hesap birimi işlevlerini aşındırarak dolarizasyonu tetiklediğini vurgularken Demir ve Sezgin (2023) bu etkinin uzun vadede güçlü kısa vadede ise bölgesel farklılıklar gösterdiğini ortaya koyarak ve Açdoğuran'ın (2017) bulgularını derinleştirmiştir. Akkaya (2023) dış finansman koşulları, döviz kuru dinamikleri ve küresel faiz oranlarının Türkiye'de dolarizasyon sürecindeki belirleyici rolünü gösterirken Sarıgül (2023) kamu bankaları özelinde yaptığı analizde dolarizasyonun banka karlılığı üzerindeki etkisinin banka bazında ve kısa ve uzun vadede farklılaştığını göstermiştir. Yalta ve Yalta (2024) 2013-2022 dönemini kapsayan zaman değişkenli analizlerinde Türkiye'de mevduat dolarizasyonunun 2022 yılında rekor seviyelere ulaştığını tespit etmiştir. Bu çerçevede reel döviz kuru, para politikası güvenilirliği ve tüketici güveninin dolarizasyon üzerindeki etkisinin zaman içinde zayıfladığını bu durumun ise dolarizasyon dinamiklerinin asimetrik ve değişken bir yapıya evrildiğini gösterdiğini vurgulamıştır. Öte yandan Ozgur (2024) makine öğrenmesi yöntemlerini kullanarak dolarizasyonun para politikası üzerindeki etkisini doğrusal olmayan bağlantılar çerçevesinde incelemiş, dolarizasyonun enflasyon ve büyüme üzerindeki etkileşiminin geleneksel ekonometrik yöntemlerle tam olarak yakalanamayacak karmaşık bir yapı sergilediğini ortaya koymuştur. Son olarak Garcia ve Restrepo (2025) FED faiz artışlarının dolarizasyon oranı yüksek bankalarda kredi arzını ve yerel para cinsinden mevduat büyümesini olumsuz etkilediğini göstererek dolarizasyonun dış şoklara duyarlılığı artıran yapısal bir kırılma faktörü olarak işlev gördüğünü vurgulamıştır.

2. Veri Seti, Ekonometrik Yöntem ve Analiz

2.1. Ekonometrik Çerçeve

Bu bölümde sırasıyla öncelikle ampirik çalışma çerçevesinde metodolojik yapıya değinilecek ardından analizde kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistiklerine, birim kök test sonuçlarına ve sonraki aşamada ise model sonuçları (Kantil Regresyon (QR)/ Dayanıklı En Küçük Kareler tahmincisi (RLS)) paylaşılarak yorumlanacaktır.

2.1.1. Birim Kök Analizi

Zaman serileri literatüründe durağanlık ve birim kök analizleri özellikle uygulamalı ekonomi çalışmalarının temelini oluşturmaktadır (Schlitzler, 1995). Bu konuya yönelik en başta En Küçük Kareler (EKK) yöntemi olmak üzere birçok ekonometrik tahmincinin tutarlı ve etkin sonuçlar

üretebilmesi için serilerin durağan olması şartına dayanması yatmaktadır. Kavramsal olarak durağanlık bir serinin istatistiksel özelliklerinin (ortalama ve varyans gibi) zaman boyunca sabit kalması ve belirli bir değere yakınsamasıdır. Bu karakteristik yapı, serinin öngörülebilir ve analiz edilebilir olmasını sağlamaktadır. Buna karşın birim kök varlığı, serinin bu ölçümlenebilir yapısını bozarak durağanlıktan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Durağan olmayan değişkenlerle yürütülen regresyon analizleri, değişkenler arasında gerçekte bir ilişki olmasa bile varmış gibi görünen "sahte regresyon" riskini barındırmaktadır (Granger ve Newbold, 1974). Dolayısıyla zaman serisi temelli analizlerde değişkenlerin durağanlık özelliklerinin önceden tespit edilmesi yöntemsel bir zorunluluktur.

Literatürde durağanlık denetimi denildiğinde akla gelen ilk referans çalışma Augmented Dickey-Fuller (ADF) (1979, 1981) testidir. ADF, birim kök testlerinin öncüsü olan Dickey-Fuller (DF) yönteminin geliştirilmiş bir türevidir. Sadece birinci dereceden otoregresif AR(1) süreçlerini temel alan DF testi, seride daha yüksek mertebeden bir korelasyon yapısı mevcut olduğunda yetersiz kalmaktadır. ADF testi ise modele "p" kadar gecikmeli fark terimi ekleyerek AR(p) sürecini işletmekte ve böylece hata terimlerinin ardışık bağımlılıktan (otokorelasyon) arınarak tam rassal bir yapı kazanmasını sağlamaktadır. Bu sayede modelden elde edilen kalıntılar, herhangi bir sistematik bilgi barındırmayan saf hata bileşenlerine dönüşmektedir. Her iki testin ortak paydası, temel hipotezlerinde (H0) birim kök varlığını (durağan olmama durumunu) öngörmeleridir (Dickey ve Fuller, 1979; 1981).

ADF ve PP (Phillips Peron) testi her ne kadar standart bir yöntem haline gelse de zamanla çeşitli kısıtları nedeniyle eleştirilmiştir. Özellikle yapısal kırılmaların model dışında tutulması, hata terimlerinin normal dağılımdan sapması ve temel hipotezin birim kök üzerine kurulması nedeniyle testi reddetme eğiliminin düşük olması (düşük test gücü) bu eleştirilerin merkezindedir. Bu kısıtlar, literatürde daha gelişmiş testlerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Zivot ve Andrews (1992) ile Lee ve Strazicich (2003, 2004), yapısal kırılmaları model içerisinde belirleyen yaklaşımları literatüre kazandırmıştır.

Günümüzde ADF, KPSS ve Phillips-Perron (1988) testleri, yapısal kırılmaları ihmal ettikleri için "geleneksel testler" olarak sınıflandırılmaktadır. Lee ve Strazicich (2003, 2004), bu geleneksel yöntemlerin kırılma dönemlerinde ciddi sapmalar ürettiğini savunarak, kırılmaları kukla değişkenler vasıtasıyla içsel olarak tespit eden LM tabanlı testleri geliştirmişlerdir. Sonuç olarak, zaman serisi analizlerinde kullanılacak testin seçimi; serinin kırılma yapısı, testin gücü, boyut özellikleri ve temel hipotezin kurgusu gibi çok boyutlu kriterlere dayanmaktadır.

2.1.2. Kantil Regresyon

Kantil regresyon yöntemi En Küçük Kareler (EKK) tahminine dayalı klasik regresyon modellerinde yer alan hata terimlerinin normal dağılması ve sabit varyans varsayımlarının ihlal edilmesi durumunda, daha dayanıklı (robust) tahminler elde edilmesine olanak sağlayan bir yaklaşımdır. İlk olarak Koenker ve Bassett (1978) tarafından geliştirilen bu yöntem, regresyon ilişkilerinin yalnızca koşullu ortalama etrafında değil, bağımlı değişkenin koşullu dağılımının farklı dilimlerinde nasıl şekillendiğini incelemeye imkân tanımaktadır. Bu yönüyle kantil regresyon, özellikle ekonomik ilişkilerin doğrusal olmadığı ve heterojen davranışların gözlemlendiği durumlarda yaygın olarak tercih edilmektedir.

Klasik doğrusal regresyon modelleri, açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki ortalama etkisini tahmin etmeye odaklanırken, kantil regresyon belirli bir kantile karşılık gelen koşullu ilişkiyi tahmin etmektedir. Böylece, düşük, orta ve yüksek düzeylerdeki gözlemler için farklı parametre değerleri elde edilebilmekte ve değişkenler arasındaki ilişkinin dağılım boyunca değişip değişmediği analiz edilebilmektedir. Bu özellik, özellikle aykırı gözlemlerin ve asimetric dağılımların söz konusu olduğu makroekonomik zaman serilerinde kantil regresyonu EKK yöntemine kıyasla daha esnek ve dayanıklı hâle getirmektedir (Koenker, 2005).

Kantil regresyon modeli genel olarak aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

$$y_t = x_t' \beta_\tau + \varepsilon_t$$

Burada y_t bağımlı değişkeni, x_t açıklayıcı değişkenler vektörünü, β_τ ise τ kantiline karşılık gelen parametreler vektörünü ifade etmektedir. Kantil regresyon yaklaşımında, amaç bağımlı değişkenin koşullu τ kantilini tahmin etmektir. Bu çerçevede, parametre tahminleri asimetrik mutlak hata fonksiyonunun minimize edilmesi yoluyla elde edilmektedir.

Kantil regresyonda kullanılan amaç fonksiyonu aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

$$\min_{\beta} \sum_{t=1}^T \rho_{\tau}(y_t - x_t' \beta)$$

Burada $\rho_{\tau}(\cdot)$, τ kantiline özgü ağırlıklandırmayı temsil eden kayıp fonksiyonudur ve şu şekilde tanımlanmaktadır:

$$\rho_{\tau}(u) = \begin{cases} Tu, & u \geq 0 \\ (T-1)u, & u < 0 \end{cases}$$

Bu fonksiyon, pozitif ve negatif sapmaları farklı ağırlıklarla ele alarak, belirli bir kantile karşılık gelen koşullu ilişkinin tahmin edilmesini sağlamaktadır. Amaç fonksiyonunun minimize edilmesi sonucunda elde edilen parametre tahminleri, bağımlı değişkenin ilgili kantilindeki koşullu davranışı yansıtmaktadır.

Bu bağlamda, τ kantiline ait parametre tahmini aşağıdaki gibi gösterilebilir:

$$\hat{\beta}(\tau) = \arg \min_{\beta} \sum_{t=1}^T \rho_{\tau}(y_t - x_t' \beta)$$

Kantil regresyon yöntemi, açıklayıcı değişkenlerin etkilerinin dağılım boyunca nasıl değiştiğini ortaya koyarak, ortalama etkiye dayalı analizlerin ötesinde daha kapsamlı ve ayrıntılı bir değerlendirme sunmaktadır. Bu nedenle, dolarizasyon gibi heterojen ve doğrusal olmayan yapılar sergileyen ekonomik olguların analizinde kantil regresyon yaklaşımı güçlü bir metodolojik çerçeve sağlamaktadır.

2.2. Uygulamanın Amacı ve Veri Seti Tanıtımı ve Uygulama Sonuçları

Çalışmada dolarizasyon konusunda uzun yıllardır önemli sorunlar yaşayan ülkelerden biri olan Türkiye örneği seçilmiş ve dolarizasyonunun belirleyicileri 2012-2024 dönemine ait aylık veriler kullanılarak analiz edilmektedir. Çalışmada finansal dolarizasyon göstergesi olarak mevduat dolarizasyonu tercih edilmiş ve Döviz Tevdiat Hesaplarının toplam mevduatlar içerisindeki payı esas alınmıştır. Mevduat dolarizasyonunun belirleyicileri olarak Tüketici Fiyat Endeksi (TUFİ), Tüketici Güven Endeksi (TGE), Merkez Bankası Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti (MFF) ve İşsizlik Oranı (İSZ) ve Sepet kur oynaklığı (LNSEPET) (Sepet kur serisinin getirileri alınarak hesaplanmıştır) modele dahil edilmiştir. Çalışmada yöntem olarak kantil regresyon analizi kullanılmış ve bağımsız değişkenlerin mevduat dolarizasyonunun farklı kantillerindeki etkileri incelenmiştir. Ayrıca katsayıların kantiller arasında farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Quantile Slope Equality Test uygulanmıştır. Analizlerde logaritması alınan değişkenlerin önüne L harfi eklenmiştir. Böylece katsayıların esneklik olarak yorumlanması sağlanmış ve olası değişen varyans sorunları azaltılmıştır.

Bu anlamda Ampirik analiz üç aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada serilere ait grafik ve tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiş ardından durağanlık özellikleri öncelikli olarak geleneksel birim kök testlerinden olan ADF ve PP testleri ile yapılmış sonrasında ise yapısal kırılmaları dikkate alan Lee-Strazicich (2003,2004) İki Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi ile incelenmiştir. Üçüncü aşamada ise dolarizasyonun farklı rejimlerinde değişkenlerin etkilerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla kantil regresyon analizleri uygulanmıştır. Ayrıca Robust Least Squares yöntemi çalışmaya ek olarak kantil regresyon analizinde elde edilen %50 lik medyan bulguların aykırı

gözlemlerden etkilenip etkilenmediğini sınamak amacıyla tamamlayıcı bir sağlamlık testi olarak uygulanmıştır. Çalışma %10 anlamlılık düzeyinde tutulmuştur.

Öncelikli olarak, Tablo 1’de çalışmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlerin hangi kısaltmayla yer aldığı ve kaynakları tanıtılmış sonraki aşamada ise zaman serilerine ilişkin grafikleri ve özet (tanımlayıcı) istatistikler ile değişkenler hakkındaki ön bilgilere yer verilmiştir.

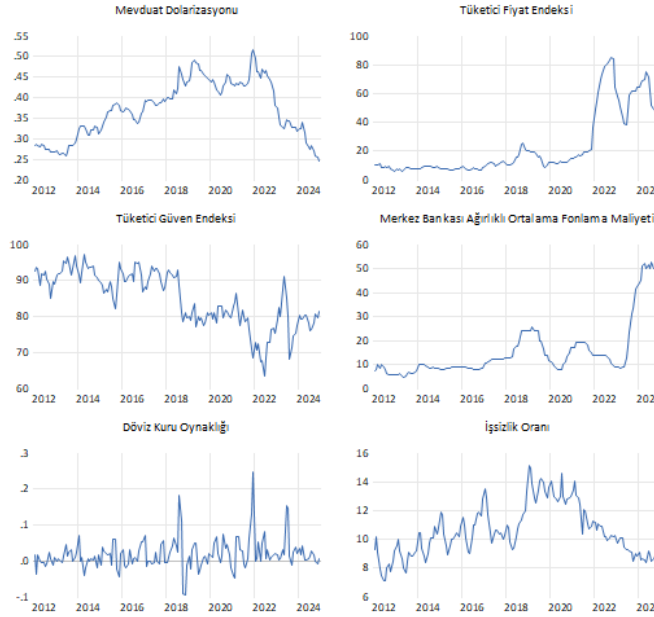
Tablo 1: Veri Seti Açıklaması

Kısaltmalar	Serilerin Açıklaması	Kaynak
DOLM2	Dolarizasyon- (DTH/Toplam Mevduat)	BDDK veri tabanı baz alınarak hesaplanmıştır.
TUFE	Tüketici Fiyat Endeksi	TCMB Evds
TGE	Tüketici Güven Endeksi	TCMB Evds
MFF	Merkez Bankası Ağırlıklı Ortalama Fonlama Faizi	TCMB Evds
İSZ	İşsizlik Oranı	TCMB Evds
LNSEPET	Döviz Kuru Oynaklığı	TCMB Evds verileri baz alınarak logaritması alınan verilerin getirileri hesaplanmıştır.

Not: Modellerde logaritması alınarak modele dahil edilen serilerin kısaltmalarının önüne L harfi konulmuştur.

Grafik 1’de veri setinde bulunan zaman serilerine ait ham verilerin grafikleri görülmektedir.

Grafik 1: Değişkenlere Ait Ham Veri Grafikleri

Grafik 1 incelendiğinde Mevduat dolarizasyonu (DOLM) 2012-2021 döneminde genel olarak artış eğilimi göstermiş ve ekonomik belirsizliklerin yoğunlaştığı dönemlerde daha yüksek seviyelere ulaşmıştır. Özellikle döviz kuru oynaklığı ve enflasyonist baskıların arttığı süreçlerde ekonomik aktörlerin yabancı para cinsinden mevduatlara yöneldiği dikkat çekmektedir. Ancak 2022 sonrası dönemde mevduat dolarizasyonunda belirgin bir gerileme yaşanmış, bu durum sıkı para politikası uygulamaları, kur korumalı mevduat benzeri uygulamalar ve Türk lirasını teşvik eden politikalar ile ilişkilendirilebilir.

Tüketici Fiyat Endeksi (TUFE) incelenen dönemin ilk yıllarında görece yatay bir görünüm sergilerken, özellikle 2021 sonrası dönemde hızla yükselmiş ve 2022-2023 yıllarında oldukça yüksek seviyelere ulaşmıştır. Bu durum, Türkiye ekonomisinde enflasyonist baskıların ve fiyat istikrarsızlığının belirgin biçimde arttığını göstermektedir. Dönemin son kısmında ise enflasyon oranlarında kısmi bir gerileme görülmekle birlikte yüksek seviyelerin korunduğu dikkat çekmektedir.

Tüketici Güven Endeksi (TGE) genel olarak dalgalı bir seyir izlemekle birlikte özellikle 2018 sonrası dönemde aşağı yönlü hareket etmiştir. Endekste meydana gelen düşüşler, ekonomik aktörlerin geleceğe yönelik beklentilerinde bozulmalar yaşandığını ve ekonomik belirsizliklerin tüketici güveni üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Özellikle 2021-2022 dönemindeki sert gerileme, ekonomik kırılmalıkların yoğunlaştığı bir sürece işaret etmektedir.

Merkez Bankası ağırlıklı ortalama fonlama maliyeti (MFF) dönem boyunca para politikası uygulamalarına bağlı olarak dalgalı bir görünüm sergilemiştir. Özellikle 2018 sonrası dönemde fonlama maliyetinde belirgin artışlar gözlenirken, 2023 yılı itibarıyla sıkı para politikası uygulamalarının etkisiyle faiz oranlarının önemli ölçüde yükseldiği görülmektedir. Bu durum, enflasyonla mücadele kapsamında uygulanan parasal sıkılaştırma politikalarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Döviz kuru oynaklığı serisi (LNSEPET) incelenen dönemde dalgalı bir görünüm sergilemekle birlikte özellikle 2018 sonrası dönemde belirgin artışlar göstermiştir. Kur şoklarının yoğunlaştığı dönemlerde volatilitenin keskin biçimde yükseldiği görülürken, bu durum döviz piyasalarındaki belirsizliklerin ve finansal kırılmalıkların arttığına işaret etmektedir. Özellikle 2021-2022 döneminde oynaklığın yüksek seviyelere ulaşması, ekonomik aktörlerin döviz kuru riskine karşı daha hassas hale geldiğini ve finansal piyasalarda belirsizlik algısının güçlendiğini göstermektedir.

İşsizlik oranı (İSZ) 2012-2020 döneminde genel olarak yükseliş eğilimi göstermiş ve özellikle ekonomik yavaşlama dönemlerinde daha yüksek seviyelere ulaşmıştır. 2020 sonrası dönemde ise işsizlik oranında kademeli bir düşüş gözlenmiş, bu durum ekonomik toparlanma süreci ve işgücü piyasasındaki iyileşmeler ile ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte serinin dönem boyunca dalgalı yapısını koruduğu görülmektedir.

Tablo 2’de, 2012-2022 dönemleri arasında incelenen değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler paylaşılmaktadır.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem	Ortalama	St. Sapma	En Küçük Değer	En Büyük Değer	JB İst.
DOLM2	156	0.371573	0.0686	0.24	0.51	7.90 (0.0191)
TÜFE	156	23.13043	22.5791	6.13	85.51	54.72 (0.0000)
TGE	156	85.00372	7.6162	63.41	97.36	8.15 (0.0169)
MFF	156	15.4069	11.7736	4.52	52.79	170.86 (0.0000)
İSZ	156	10.5891	1.7872	7.10	15.10	7.74 (0.0207)
DÖVİZ KURU OYNAKLIĞI	156	0.0182	0.0412	-0.093	0.24	474.54 (0.0000)

Not: Değişkenlere ilişkin ham veriler gösterilmektedir.

Tablo 3’te ilgili dönem aralığında değişkenlere ilişkin en küçük ve en büyük değerlerin hangi tarihlerde ortaya çıktığı oldukça önem arz etmektedir. Bu anlamda Dolarizasyon (DOLM2) göstergesinin en yüksek değerine 2021:12 döneminde ulaşması, Türkiye’de kur şoklarının yoğunlaştığı ve enflasyon beklentilerinin bozulduğu bir döneme karşılık gelmektedir. Bu bulgu, döviz kuru oynaklığı ve politika belirsizliğinin dolarizasyona geçişi hızlandırdığına işaret etmektedir. Buna karşılık, en düşük dolarizasyon oranınının 2024:12 döneminde gözlenmesi, son dönemde uygulanan makro ihtiyati düzenlemeler ve kredi kanalına yönelik sıkılaştırıcı politikaların dolarizasyonu sınırlayıcı etkileriyle tutarlıdır. TÜFE değişkeninin en düşük değeri 2013:04 döneminde gerçekleşmiş olup, bu dönem görece fiyat istikrarının sağlandığı ve küresel likidite koşullarının elverişli olduğu bir konjonktüre işaret etmektedir. En yüksek enflasyon değeri ise 2022:10 döneminde kaydedilmiştir. Bu tarih, pandemi sonrası arz şokları, kur geçişkenliği ve genişleyici politika bileşiminin etkisiyle fiyat

istikrarının ciddi biçimde bozulduğu dönemi yansıtmaktadır. Tüketici Güven Endeksi (TGE)'nin en yüksek değerine 2014:04 döneminde ulaşması, küresel anlamda likidite koşullarının da elverişli olduğu ve hane halkı beklentilerinin güçlü olduğu bir döneme işaret etmektedir. Buna karşılık en düşük değer 2022:06 döneminde gözlenmesi, yüksek enflasyon, kur oynaklığı ve artan belirsizliklerin hane halkı güvenini önemli ölçüde zayıflattığını göstermektedir. Bu bulgu güven kanalının dolarizasyon davranışları üzerinde belirleyici bir rol oynayabileceğine işaret etmektedir. İşsizlik oranına (İSZ) ilişkin tanımlayıcı istatistikler, değişkenin en düşük değerinin 2012:06, en yüksek değerinin ise 2019:01 döneminde gerçekleştiğini göstermektedir. 2012:06 dönemi, küresel finansal kriz sonrası toparlanma sürecinin etkilerinin hissedildiği ve Türkiye ekonomisinde büyüme performansının görece istikrarlı seyrettiği bir konjonktüre karşılık gelmektedir. Bu dönemde işgücü piyasasında toparlanma eğilimi gözlenmiş, işsizlik oranı tarihsel olarak düşük seviyelerde gerçekleşmiştir. Buna karşılık işsizlik oranının 2019:01 döneminde ulaştığı en yüksek seviye Türkiye ekonomisinde 2018 döviz kuru krizi sonrası yaşanan daralma, finansal koşullardaki sıkılaşma ve reel sektördeki istihdam kayıplarıyla doğrudan ilişkilidir. Söz konusu dönemde artan belirsizlikler ve zayıflayan ekonomik faaliyet, işgücü piyasasında bozulmaya yol açmış ve işsizlik oranını belirgin biçimde yükseltmiştir. Merkez Bankası ağırlıklı ortalama fonlama maliyetinin (MFF) minimum değerinin 4.52, maksimum değerinin ise 52.79 seviyesine ulaşması, para politikası uygulamalarında oldukça geniş ölçekli değişimlerin yaşandığını göstermektedir. Özellikle yüksek maksimum değer, enflasyonla mücadele kapsamında uygulanan sıkı para politikalarının ve faiz artışlarının belirgin biçimde güçlendiği 2023' ün sonu ve 2024 dönemlerini etmektedir. Döviz kuru oynaklığı (LNSEPET) değişkeninin maksimum değerinin yüksek seviyelere ulaşması, döviz piyasalarında kur şoklarının ve finansal belirsizliklerin yaşandığını göstermektedir. Bu durum, ekonomik aktörlerin döviz kuru riskine karşı daha hassas hale geldiği 2023 ve sonrası dönemlerde finansal piyasalardaki kırılganlıkların arttığına işaret etmektedir.

2.3. Birim Kök ve Durağanlık Analizleri

Durağan olmayan bir zaman serisinin yine durağanlık özelliği taşımayan bir ya da birden fazla zaman serisi kullanılarak regresyona tabi tutulması durumunda belirlilik katsayısının yüksek çıkması ve F ile t istatistiklerine göre katsayıların istatistiksel olarak anlamlı görünmesi mümkündür. Ancak bu tür sonuçlar, modelin temel varsayımları ihlal edildiği için gerçekte sahte bir ilişkiye işaret edebilmekte ve ampirik bulguların yanıltıcı olmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle literatürde ekonometrik analiz sürecine geçmeden önce değişkenlerin birim kök içerip içermediğinin ve durağanlık özelliklerinin sınanması zorunlu bir aşama olarak görülmektedir.

Bu bölümde araştırmada kullanılan değişkenlerin durağanlık yapıları kapsamlı biçimde incelenmiştir. Bu amaçla, geleneksel birim kök testleri arasında yer alan Augmented Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi ve Phillips-Perron (PP) birim kök testlerinden yararlanılmıştır. Buna ek olarak, zaman serilerinde kırılma tarihlerini içsel olarak belirleme esnekliği bulunan iki yapısal kırılmaya izin veren Lee–Strazicich (2003-2004)(LS) birim kök testi de uygulanmıştır.

Tablo 3: ADF ve PP Birim Kök Test Sonuçları

Düzyen	Augmented Dickey-Fuller Birim Kök Testi		PP Birim Kök Testi	
	Sabit Terimli	Sabit Terim&Trendli	Sabit Terimli	Sabit Terim&Trendli
LDOLM	-1.1569 (0.6921)	-0.3468 (0.9886)	-1.0696(0.7270)	0.1484(0.9975)
LTÜFE	-0.6619(0.8516)	-1.9152(0.6414)	-1.4495(0.5565)	-2.4978(0.3289)
LİSZ	-2.1390 (0.2298)	-1.3873(0.8608)	-2.0743(0.2554)	-1.8467 (0.6771)
LTGE	-2.5113 (0.1147)	-3.9064(0.0140)*	-2.2783(0.1803)	-3.8783(0.0152)*
MFF	-2.0750 (0.2551)	-3.2852 (0.0726)***	-0.4496(0.8963)	-1.6015(0.7882)
LNSEPET	-9.1403(0.0000)*	-9.5099(0.0000)*	-8.0799(0.0000)*	-8.1495(0.0000)*

Not: *, ** ve *** sırasıyla, %1, %5 ve %10 önem seviyelerini ifade etmektedir.

Tablo 3, ADF ve PP birim kök test sonuçlarını göstermektedir. Temel hipotezi birim kök varlığını ifade eden ADF ve PP birim kök testlerine göre LDOLM, LTÜFE ve LİSZ değişkenlerinin gerek sabitli gerekse sabit ve trend içeren modeller altında düzeyde durağan olmadığını göstermektedir. Buna karşılık LTGE değişkeni hem ADF hem de PP testlerinde sadece sabitli ve trendli yapıda %1 anlamlılık düzeyinde durağan bulunmuştur. MFF değişkeni ADF testinde trendli ve sabitli yapıda %10 seviyesinde durağan yapı gösterirken LNSEPET değişkeni hem ADF hem de PP test sonuçlarına göre her iki yapıda da %1 anlamlılık seviyesinde durağan olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar serilerin büyük çoğunluğunun düzeyde birim kök içerdiğine işaret etmektedir. Ancak Türkiye ekonomisi gibi sık politika değişimlerinin, krizlerin ve rejim kırılmalarının yaşandığı bir ülkede, geleneksel birim kök testlerinin yapısal kırılmaları ihmal etmesi ciddi bir metodolojik sınırlılık oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırmada incelenen değişkenlerden LDOLM, LTÜFE, LİSZ, LTGE ve MFF yapısal kırılmaları da dikkate alan detaylı durağanlık analizi için Lee ve Strazicich iki yapısal kırılmalı birim kök testine tabi tutulmuştur.

Tablo 4: Lee-Strazicich (2003,2004) İki Yapısal Kırılmalı Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	Test İstatistikleri			
	Sabitli (Model A)	Trendli (Model C)	Sabitte Kırılma Dönemleri	Trend Kırılma Dönemleri
DOLM	-1.7822	-5.4080*	2016(10), 2022(01)	2018(10), 2022(10)
TGE	-4.8020***	-5.9101**	2018(07), 2019(04)	2018(06), 2023(07)
TÜFE	-2.1846	-8.1323*	2022(12), 2023(05)	2021(10), 2023(08)
İSZ	-2.6191	-5.6934**	2016(05), 2016(11)	2020(02), 2021(03)
MFF	-3.8114**	-7.8920*	2019(06), 2023(05)	2018(03), 2023(04)

Not: *, ** ve *** sırasıyla, %1, %5 ve %10 önem seviyelerini ifade etmektedir.

Tablo 4'te LM temelli ve iki yapısal kırılma dahilinde birim kök sınaması olan Lee ve Strazicich (LS) birim kök testinin sonuçları gösterilmektedir. Testin temel hipotezinde ilgili seride iki yapısal kırılma ile birim kök var olduğu belirtilmektedir. Sabitli model Model A altında TGE ve MFF değişkenleri dışında edilen bulgular, tüm değişkenler için sıfır hipotezinin reddedilemediğini göstermekte dolayısıyla model A doğrultusunda serilerin yapısal kırılmalar altında dahi birim kök içerdiğine işaret etmektedir. Buna karşılık, sabit ve trend içeren Model C sonuçları, serilerin durağanlık özelliklerine ilişkin önemli bir dönüşüme işaret etmektedir. Bu model altında, tüm değişkenler için hesaplanan test istatistikleri ilgili kritik değerlerin altında yer almakta ve sıfır hipotezi reddedilmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Lee-Strazicich test sonuçları geleneksel birim kök testleriyle elde edilen durağanlık bulgularının yapısal kırılmalar dikkate alındığında önemli ölçüde değişebildiğini ortaya koymaktadır.

Tabloda raporlanan kırılma tarihleri incelendiğinde hem Model A hem de Model C kapsamında belirlenen yapısal kırılmaların büyük ölçüde Türkiye ekonomisinde yaşanan kur şokları, pandemi dönemi, para politikası rejimi değişimleri ve ekonomik daralma süreçleri ile örtüştüğü görülmektedir. Özellikle 2018-2019 ve 2021-2023 dönemlerinde yoğunlaşan kırılmalar, makroekonomik belirsizliklerin serilerin zaman içindeki dinamiklerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir.

Bu aşamada araştırmaya konu olan tüm değişkenlerin ilgili dönem aralığında durağan olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu değişkenlerin regresyon ya da regresyonlarının varsayım gereği sahte regresyona neden olmayacağı görülmektedir (Granger & Newbold, 1974).

2.4. Regresyon Modellerinin Tahmini

Bu bölümde, araştırmada kullanılan ekonometrik modellerin tahmin edilmesine ilişkin süreç ayrıntılı biçimde ele alınmakta ve modelleme aşamasında dikkate alınan temel varsayımlar ile bu varsayımların geçerliliğini sınamak amacıyla uygulanan testlere yer verilmektedir. Analiz kapsamında kullanılan tüm değişkenlerin düzey değerlerinde durağan olduğu tespit edilmiş ve böylece En Küçük Kareler (EKK) yönteminin temel önkoşullarından biri olan durağanlık varsayımı sağlanmıştır. Bu bulgu, kurulan regresyon model ya da modellerinin sahte regresyon problemi içermediğini göstermektedir.

Analize geçilmeden önce, çalışmada kullanılan ekonometrik modellerin yapısı tanımlanmaktadır. Ekonometrik uygulamalarda, modele ilişkin fonksiyonel formun belirlenmesi analiz sürecinin başlangıç aşamasını oluşturmaktadır (Wooldridge, 2013: 4). Araştırma çerçevesinde incelenen regresyon modelinin fonksiyonel biçimde gösterimi olan kapalı ve regresyon denklemini ifade eden açık formu aşağıdaki gibi gösterilmektedir.

$$LDOLM2 = f(LTUF E, LTGE, LISZ, MFF, LNSEPET)$$

$$LDOLM2_t = \alpha_0 + \beta_1 LTUF E_t + \beta_2 LTGE_t + \beta_3 LISZ_t + \beta_4 MFF_t + \beta_5 LNSEPET_t + U_t$$

Klasik doğrusal regresyon modelleri, hata terimlerinin koşullu ortalamasını minimize ederek bağımlı değişkenin ortalama davranışına odaklanırken, kantil regresyon yöntemi koşullu kantilleri tahmin etmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle kantil regresyon özellikle ekonomik ilişkilerin doğrusal olmadığı, dağılımın alt ve üst uçlarında farklı dinamiklerin gözlenebildiği durumlarda daha kapsamlı bilgi sağlamaktadır. Dolarizasyon gibi makroekonomik belirsizliklere duyarlı ve heterojen davranışlar sergileyen bir olgunun analizinde, bu yaklaşımın kullanılması metodolojik açıdan anlamlıdır.

Genel kantil regresyon modeli aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

$$QY_t(\tau | X_t) = X_t' \beta(\tau), 0 < \tau < 1$$

Burada $QY_t(\tau | X_t)$, bağımlı değişkenin τ kantilindeki koşullu değerini; X_t , açıklayıcı değişkenler vektörünü; $\beta(\tau)$ ise ilgili kantile özgü parametre vektörünü göstermektedir. Kantil regresyon katsayıları, asimetrik mutlak hata fonksiyonu kullanılarak tahmin edilmekte ve bu sayede pozitif ve negatif sapmalar farklı ağırlıklarla ele alınmaktadır. Böylece dağılımın farklı noktalarında açıklayıcı değişkenlerin etkileri ayrıştırılabilmektedir. Analizler, düşük, orta ve yüksek dolarizasyon düzeylerini temsil eden birden fazla kantil için gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım, açıklayıcı değişkenlerin dolarizasyon üzerindeki etkilerinin, dağılım boyunca değişip değişmediğinin test edilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca kantil regresyon yönteminin aykırı gözlemlere karşı görece daha dayanıklı olması, yüksek oynaklık içeren makroekonomik zaman serilerinin analizinde yöntemin tercih edilmesinin bir diğer gerekçesini oluşturmaktadır.

Tahmin edilen kantil regresyon modellerinde katsayıların istatistiksel anlamlılığı, sağlam (robust) standart hatalar kullanılarak değerlendirilmiştir. Model spesifikasyonunun doğruluğu ise ek olarak Ramsey RESET testi ile sınanmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenlerin katsayılarının farklı kantiller boyunca istatistiksel olarak birbirine eşit olup olmadığı sorusunun cevabı için yani düşük dolarizasyon döneminde TÜFE etkisi ile yüksek dolarizasyon dönemindeki TÜFE etkisindeki katsayıların kantiller arası farklılığı ise Slope Equality Test ile sınanmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Bu çerçevede Tablo 5 Kantil Regresyon sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 5: Kantil Regresyon Sonuçları

Kantil	Değişken	Katsayı	St. Hata	Olasılık	Ps. R ²	Ramsey RESET T.
0.20	LTUFE	0.0405	0.0232	0.0831***	0.5354	0.7439
	LTGE	-0.7699	0.1877	0.0001*		
	MFF	-0.0053	0.0009	0.0000***		
	LISZ	0.7805	0.0614	0.0000***		
	LNSEPET	0.3739	0.3691	0.3127		
0.40	LTUFE	0.0427	0.0269	0.1150	0.5088	0.7381
	LTGE	-0.6820	0.2280	0.0032*		
	MFF	-0.0035	0.0014	0.0177***		
	LISZ	0.7819	0.0791	0.0000		
	LNSEPET	0.2354	0.3743	0.5304		
0.50	LTUFE	0.0336	0.0276	0.2252	0.4805	0.2029

	LTGE	-0.7546	0.2405	0.0021*		
	MF	-0.0034	0.0015	0.0237**		
	LISZ	0.7991	0.0885	0.0000		
	LNSEPET	0.3961	0.3150	0.2105		
0.60	LTUFE	0.0212	0.0347	0.5427	0.4524	0.1504
	LTGE	-0.6179	0.3300	0.0631***		
	MF	-0.0030	0.0016	0.0713***		
	LISZ	0.6728	0.0976	0.0000*		
	LNSEPET	0.4872	0.3726	0.1930		
0.80	LTUFE	0.0593	0.0352	0.0939***	0.4229	0.1014
	LTGE	-0.2516	0.2620	0.3384		
	MF	-0.0044	0.0020	0.0292**		
	LISZ	0.7582	0.1112	0.0000*		
	LNSEPET	0.6265	0.2238	0.0058*		

Not: i. *, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyelerini belirtmektedir. ii. F istatistikleri her bir kantil için tahminlenen modelin istatistiksel anlamlılığını ifade etmektedir. iii. Ramsey RESET testi her bir kantil için tahminlenen modelin spesifikasyon testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 5'te Pseudo R² değerleri incelendiğinde, modelin açıklayıcılık gücünün kantillere göre değiştiği görülmektedir. En yüksek Pseudo R² değeri $\tau = 0.20$ ve $\tau = 0.40$ ve $\tau = 0.50$ kantillerinde elde edilmiş olup, modelin orta dolarizasyon düzeylerini daha başarılı biçimde açıkladığı anlaşılmaktadır. Üst kantillerde ($\tau = 0.60$ ve $\tau = 0.80$) Pseudo R² değerlerindeki düşüş, dolarizasyonun yüksek olduğu dönemlerde modele dâhil edilmeyen yapısal ve davranışsal unsurların öneminin artabileceğine işaret etmektedir.

Ramsey RESET testi sonuçları çalışmanın %10 önem seviyesinde olduğu düşünüldüğünde tüm kantiller için raporlanan olasılık değerlerinin %10 anlamlılık düzeyinin üzerinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, kantil regresyon modellerinde fonksiyonel form hatası veya ciddi bir model spesifikasyon problemi bulunmadığını ortaya koymakta ve elde edilen katsayı tahminlerinin güvenilirliğini desteklemektedir.

Tablo 6'da kantil regresyon katsayılarının kantiller arasında farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Quantile Slope Equality Test sonuçları görülmektedir.

Tablo 6: *Quantile Slope Equality Test Sonuçları*

Test	Ki-Kare İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Olasılık Değeri
Wald Test	30.4035	20	0.0636***

Not: Çalışma %10 önem seviyesinde tutulmuştur. *, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyelerini belirtmektedir.

Kantil Regresyon sonuçları, bağımsız değişken katsayılarının farklı kantiller boyunca değişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum Quantile Slope Equality Test sonuçlarıyla da desteklenmektedir. Wald testi sonuçlarına göre katsayıların kantiller arasında eşit olduğu yönündeki sıfır hipotezi reddedilmiş ve değişken etkilerinin heterojen bir yapı sergilediği belirlenmiştir.

Tablo 5'te mevduat dolarizasyonunun belirleyicilerine ilişkin kantil regresyon sonuçları yer almaktadır. Bulgular, bağımsız değişkenlerin mevduat dolarizasyonu üzerindeki etkilerinin farklı kantiller boyunca değişiklik gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca modelin tüm kantillerde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve Ramsey RESET testi sonuçlarına göre spesifikasyon hatası problemi taşımadığı görülmektedir.

Enflasyon değişkeni (LTUFE) incelendiğinde, katsayıların tüm kantillerde pozitif olduğu görülmektedir. Bu durum, enflasyondaki artışların mevduat dolarizasyonunu artırdığı yönündeki teorik beklentilerle uyumludur. Özellikle düşük dolarizasyon düzeyini temsil eden 0.20 kantilinde enflasyon değişkeninin pozitif ve anlamlı olması, fiyat istikrarsızlığının ekonomik aktörleri döviz cinsinden mevduatlara yönlendirdiğini göstermektedir. Benzer şekilde 0.80 kantilinde elde edilen

pozitif ve anlamlı katsayı, yüksek dolarizasyon dönemlerinde de enflasyonist baskıların yabancı para talebini artırmaya devam ettiğini ortaya koymaktadır. Buna karşılık orta kantillerde enflasyon katsayısının anlamlılığını kaybetmesi, belirli dönemlerde dolarizasyon davranışının yalnızca fiyat artışlarından değil, beklenti ve finansal risk unsurlarından da etkilendiğine işaret etmektedir.

Tüketici Güven Endeksi (LTGE) değişkeni tüm kantillerde negatif katsayıya sahiptir. Bu bulgu, ekonomik güvenin artmasının mevduat dolarizasyonunu azalttığını göstermektedir. Özellikle 0.20, 0.40 ve 0.50 kantillerinde katsayıların güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı olması, ekonomik beklentilerde meydana gelen iyileşmelerin ekonomik aktörlerin yerli para cinsinden tasarruf tercihlerini güçlendirdiğini göstermektedir. Ancak yüksek dolarizasyon düzeyini temsil eden 0.80 kantilinde katsayının anlamlılığını kaybetmesi, dolarizasyonun yüksek seviyelere ulaştığı dönemlerde beklenti kanalının etkisinin zayıflayabileceğine işaret etmektedir. Bu durum, ekonomik aktörlerin belirli bir dolarizasyon düzeyinden sonra davranışlarını daha kalıcı hale getirebildiğini göstermektedir.

Merkez Bankası ağırlıklı ortalama fonlama maliyeti (MFF) değişkeninin tüm kantillerde negatif katsayıya sahip olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlar, para politikasındaki sıkılaştırmanın mevduat dolarizasyonunu azaltıcı yönde etkide bulunduğunu göstermektedir. Fonlama maliyetindeki artışların Türk lirası cinsinden finansal araçların getirisini artırması, ekonomik aktörlerin döviz cinsinden mevduat talebini azaltabilmektedir. Özellikle düşük ve orta kantillerde katsayıların daha güçlü ve anlamlı olması, para politikası araçlarının mevduat dolarizasyonu üzerindeki etkisinin belirli dolarizasyon düzeylerinde daha etkin çalıştığını göstermektedir.

İşsizlik oranı (LISZ) değişkeni tüm kantillerde pozitif ve yüksek düzeyde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, işgücü piyasasında meydana gelen bozulmaların mevduat dolarizasyonunu artırdığını göstermektedir. İşsizliğin artmasıyla birlikte ekonomik belirsizliklerin yoğunlaşması ve yerli para birimine duyulan güvenin azalması, ekonomik aktörlerin döviz cinsinden tasarruf araçlarına yönelmesine neden olabilmektedir. Katsayıların tüm kantiller boyunca yüksek düzeyde anlamlılığını koruması, işsizliğin mevduat dolarizasyonu üzerindeki etkisinin oldukça istikrarlı olduğunu göstermektedir.

Döviz kuru oynaklığı değişkeni (LNSEPET) incelendiğinde, katsayıların tüm kantillerde pozitif olduğu görülmektedir. Özellikle 0.80 kantilinde katsayının pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunması, döviz kuru oynaklığının yüksek dolarizasyon dönemlerinde daha etkili hale geldiğini göstermektedir. Bu durum, döviz piyasalarındaki belirsizliklerin arttığı dönemlerde ekonomik aktörlerin yabancı para cinsinden mevduatlara yönelme eğiliminin güçlendiğine işaret etmektedir. Düşük ve orta kantillerde katsayıların anlamlı olmaması ise döviz kuru oynaklığının etkisinin özellikle yüksek dolarizasyon rejimlerinde belirginleştiğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, kantil regresyon sonuçları mevduat dolarizasyonunun yalnızca enflasyon dinamiklerinden değil, aynı zamanda ekonomik beklentiler, işgücü piyasası koşulları, para politikası uygulamaları ve döviz kuru oynaklığı gibi çok boyutlu makroekonomik faktörlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca değişken etkilerinin farklı dolarizasyon düzeylerinde değişiklik göstermesi, mevduat dolarizasyonunun heterojen bir yapıya sahip olduğunu göstermekte ve kantil regresyon yaklaşımının kullanılmasını metodolojik açıdan desteklemektedir.

Tablo 7’de Robust Least Squares (RLS) yöntemi çalışmaya ek olarak kantil regresyon analizinde elde edilen bulguların aykırı gözlemlerden etkilenip etkilenmediğini sınamak amacıyla tamamlayıcı bir sağlamlık testi olarak uygulanmıştır. Kantil regresyon (Koenker ve Basset, 1978) ile elde edilen bulguların sağlamlığını değerlendirmek amacıyla ek olarak Robust Least Squares (RLS) tahmincisi (başlangıç ölçek kestirimi için S-tahmincisi) kullanılmıştır. Klasik EKK yöntemi, artıkların karesini minimize ettiği için uç değerlere karşı yüksek duyarlılık gösterirken, RLS yöntemleri (S, M ya da MM tahminleri) sınırlandırılmış etki fonksiyonları aracılığıyla aşırı gözlemlerin etkisini azaltarak normal dağılımdan sapmalara ve veri kirlenmesine karşı daha kararlı tahminler sağlaması amacıyla geliştirilmiştir (Huber, 1964). Temel model tahmincisi kantil regresyon ise bağımlı

değişkenin koşullu dağılımının belirli noktalarını (mesela ikinci kantil medyanı) tahmin ederek zaten uç değerlere karşı görece dayanıklı bir yapı sağlamakla beraber koşullu ortalama ilişkisini değil dağılımın farklı kesitlerini modellemektedir (Koenker ve Basset, 1978 bu durumu resmin tamamını değerlendirmek olarak da nitelendirir). Bu nedenle RLS tahmincisi, kantil regresyon sonuçlarının değerlerden etkilenmeyen ortalama ilişki açısından da tutarlı olup olmadığını değerlendirmek amacıyla robustness check olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Katsayıların işaretleri ve anlamlılık düzeylerinin iki yaklaşım arasında da tutarlı bir şekilde tahmin edilmesi, elde edilen ilişkilerin uç değerlerden veya fonksiyonel form varsayımlarından kaynaklanmadığına dair ek kanıt olarak değerlendirilmiş ve bu sebeple eklenmiştir.

Tablo 7: RLS Regresyon Tahmini (Robust Least Squares)

Bağımlı Değişken LDOLM2				
Değişkenler	Katsayı	St. Hata	Olasılık	
LTUFE	0.0377	0.0222	0.1197	
LTGE	-0.5719	0.1790	0.0014	
MFF	-0.0036	0.0010	0.0003	
LISZ	0.7702	0.0623	0.0000	
LNSEPET	0.4735	0.2212	0.0983	
C	-0.3344	0.9246	0.7176	
Model Bilgileri				
Rn R² İst.		269.151*		

Tablo 7’de sunulan Robust Least Squares (RLS) tahmin sonuçları, kantil regresyon analizinde farklı dağılım dilimlerinde gözlenen ilişkilerin genel olarak ortalama ilişki düzeyinde de geçerliliğini koruduğunu göstermektedir. Değişkenlere ilişkin katsayıların işaret ve anlamlılık bakımından kantil regresyon %50 medyan kantil sonuçlarıyla tutarlı olması, elde edilen bulguların aykırı gözlemlerden kaynaklanmadığını ve temel ilişkilerin yöntemden bağımsız olarak istikrarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçlar işsizlik, enflasyon ve kur oynaklığının dolarizasyonu artırıcı, tüketici güveni ve faiz oranının ise dolarizasyonu azaltıcı yönde etkide bulunduğunu göstermektedir.

3. Sonuç

Bu çalışmada Türkiye’de mevduat dolarizasyonunun belirleyicileri 2012-2024 dönemine ait aylık veriler kullanılarak Kantil Regresyon yaklaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Finansal dolarizasyon göstergesi olarak Döviz Tevdiat Hesaplarının toplam mevduatlar içerisindeki payını ifade eden mevduat dolarizasyonu değişkeni kullanılmıştır. Çalışmada mevduat dolarizasyonunun belirleyicileri olarak enflasyon, tüketici güven endeksi, merkez bankası ağırlıklı ortalama fonlama maliyeti, işsizlik oranı ve döviz kuru oynaklığı değişkenleri modele dahil edilmiştir. Ayrıca bağımsız değişken katsayılarının farklı kantiller boyunca değişip değişmediğini incelemek amacıyla Quantile Slope Equality Test uygulanmıştır.

Elde edilen bulgular, mevduat dolarizasyonunun çok boyutlu makroekonomik dinamiklerden etkilendiğini göstermektedir. Kantil regresyon sonuçlarına göre enflasyon değişkenine ilişkin sonuçlar, katsayıların tüm kantillerde pozitif yönlü olduğunu ancak sadece düşük ve en yüksek kantil seviyesinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu durum, fiyat istikrarındaki bozulmaların ekonomik aktörleri yabancı para cinsinden tasarruf araçlarına yönlendirdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle düşük ve yüksek dolarizasyon düzeylerinde enflasyonun daha belirgin hale gelmesi, fiyat istikrarsızlığının mevduat tercihleri üzerindeki etkisinin dönemsel olarak değişebildiğini göstermektedir.

Tüketici güven endeksine ilişkin bulgular, ekonomik beklentilerde meydana gelen iyileşmelerin mevduat dolarizasyonunu azalttığını göstermektedir. Özellikle düşük ve orta kantillerde tüketici güveninin güçlü ve anlamlı etkisi, beklenti kanalının ekonomik aktörlerin portföy tercihleri üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşılık yüksek dolarizasyon düzeylerinde tüketici güveninin etkisinin zayıflaması, dolarizasyon davranışının belirli bir seviyeden sonra daha kalıcı hale gelebildiğine işaret etmektedir.

Merkez Bankası ağırlıklı ortalama fonlama maliyetine ilişkin bulgular, para politikası uygulamalarının mevduat dolarizasyonu üzerinde önemli etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Fonlama maliyetinin tüm kantillerde negatif yönlü etki göstermesi, sıkı para politikası uygulamalarının Türk lirası cinsinden finansal araçları daha cazip hale getirerek döviz mevduat talebini azaltabildiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuç, para politikası araçlarının dolarizasyonla mücadelede önemli bir rol oynayabileceğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

İşsizlik oranı tüm kantillerde mevduat dolarizasyonunu artırıcı yönde güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı etki göstermektedir. Bu durum, işgücü piyasasında meydana gelen bozulmaların ekonomik belirsizlikleri artırarak ekonomik aktörlerin döviz cinsinden tasarruf araçlarına yönelmesine neden olduğunu göstermektedir. İşsizliğin tüm kantiller boyunca benzer yönde etki göstermesi, işgücü piyasası koşullarının mevduat dolarizasyonu açısından temel belirleyicilerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Döviz kuru oynaklığı değişkenine ilişkin sonuçlar ise özellikle yüksek dolarizasyon düzeylerinde daha belirgin hale gelmektedir. Döviz kuru oynaklığının yüksek kantillerde pozitif ve anlamlı bulunması, finansal piyasalardaki kur belirsizliklerinin ekonomik aktörlerin döviz cinsinden tasarruf tercihlerini güçlendirdiğini göstermektedir. Bu durum, yüksek dolarizasyon dönemlerinde döviz piyasalarındaki kırılmalıkların daha etkili hale geldiğine işaret etmektedir.

Quantile Slope Equality Test sonuçları, bağımsız değişken katsayılarının farklı kantiller arasında istatistiksel olarak farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgu, mevduat dolarizasyonunun heterojen bir yapıya sahip olduğunu ve bağımsız değişken etkilerinin farklı dolarizasyon düzeylerinde değişebildiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla ortalama etkilere dayanan geleneksel yöntemlerin mevduat dolarizasyonunun dinamik yapısını tam olarak yansıtamayabileceği anlaşılmaktadır. Bu sonuç, kantil regresyon yaklaşımının çalışmanın amacı açısından metodolojik olarak uygun olduğunu desteklemektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde çalışma bulguları, Türkiye’de mevduat dolarizasyonunun yalnızca enflasyon dinamikleriyle açıklanamayacağını; ekonomik beklentiler, işgücü piyasası koşulları, para politikası uygulamaları ve döviz kuru oynaklığının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede dolarizasyonla mücadelede yalnızca fiyat istikrarına odaklanan politikaların yeterli olmayacağı, aynı zamanda ekonomik güvenin güçlendirilmesi, finansal istikrarın korunması ve para politikasının öngörülebilirliğinin artırılması gerektiği değerlendirilmektedir. Özellikle Türk lirasına duyulan güvenin artırılması ve makroekonomik istikrarın sürdürülebilir hale getirilmesi, mevduat dolarizasyonunun azaltılması açısından kritik öneme sahiptir.

Yazar Katkı Oranı (Author Contributions): Serap DURSUN (%50), Buse TOPALOĞLU (%50)

Yazarların Etik Sorumlulukları (Ethical Responsibilities of Authors): Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması (Conflicts of Interest): Çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

İntihal Denetimi (Plagiarism Checking): Bu çalışma intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akçay, O. C., Alper, C. E., & Özatay, F. (2008). “Fiscal Dominance and Inflation Targeting: Lessons from Turkey”. *Emerging Markets Finance and Trade*, 44(6): 38–51.
- Akkaya, M. (2023). “Türkiye Ekonomisinin Kronik Sorunu Dolarizasyon”. *Tesam Akademi Dergisi*, 10(2): 613–637.
- Bannister, G., Gardberg, M., & Turunen, J. (2018). *Dollarization and Financial Development* (IMF Working Paper No. WP/18/200). Washington, DC: International Monetary Fund.
- Belaisch, A. A., Collyns, C., De Masi, P., Meredith, G. M., Singh, A., Krieger, R., & Rennhack, R. (2005). *Stabilization and Reform in Latin America: A Macroeconomic Perspective of the Experience since the 1990s*. Washington, DC: International Monetary Fund.
- Buchinsky, M. (1998). “Recent Advances in Quantile Regression Models: A Practical Guideline for Empirical Research”. *Journal of Human Resources*, 33(1): 88–126.
- Calvo, G. A., & Végh, C. A. (1992). *Currency Substitution in Developing Countries: An Introduction* (IMF Working Paper No. WP/92/40). Washington, DC: International Monetary Fund.
- Chang, R., & Velasco, A. (2005). “Endogenous Financial Dollarization and Exchange Rate Policy”. *Journal of Policy Reform*, 8(4): 263–280.
- Corrales, J.-S., & Imam, P. A. (2021). “Financial Dollarization of Households and Firms: How Does It Differ by Level of Economic Development?”. *Review of International Economics*, 29: 927–978.
- Court, E., Özsöz, E., & Rengifo, E. W. (2012). “The Impact of Deposit Dollarization on Financial Deepening”. *Emerging Markets Finance and Trade*, 48(6): 39–52.
- Çağlayan, M., Pham, T., & Talavera, O. (2021). “Dollarization, Pass-Through, and Domestic Lending: Evidence from Turkish Banking”. *Emerging Markets Finance and Trade*, 57(11): 3190–3201.
- De Nicolo, G., Honohan, P., & Ize, A. (2005). “Dollarization of the Banking System: Good or Bad?”. *Journal of Banking & Finance*, 29(7): 1697–1727.
- Demir, F., & Sezgin, A. (2023). “The Effect of Inflation on Currency Substitution (Dollarization) An Analysis: On Türkiye NUTS2 Regions”. *Politik Ekonomik Kuram*, 7(Özel Sayı): 121-137.
- Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). “Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root”. *Journal of the American Statistical Association*, 74(366): 427–431.
- Drenik, A. & Perez, D. J. (2021). “Domestic Price Dollarization in Emerging Economies”. *Journal of Monetary Economics*, 122: 38–55.
- Ferrante, F., & Gornemann, N. (2022). *Devaluations, Deposit Dollarization, and Household Heterogeneity* (International Finance Discussion Paper No. 1336). Washington, DC: Board of Governors of the Federal Reserve System.
- García, M., & Restrepo, J. P. (2025). “Dollarization and the International Bank Lending Channel: Evidence from Latin America”. *Journal of International Money and Finance*, 139: 102982.
- Gençay, O. (2007). *Finansal Dolarizasyon ve Finansal İstikrar Arasındaki İlişki: Türkiye Değerlendirmesi* (Uzmanlık yeterlilik tezi). Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.
- Ghosh, A. R., Ostry, J. D., & Qureshi, M. S. (2015). “Exchange Rate Management and Crisis Susceptibility”. *Journal of International Money and Finance*, 52: 1–20.

- Gil, H. G. (2025). “Dollarization Hysteresis, Inflation Jumps, and Fear of Inflation”. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 167:105986.
- Granger, C. W., & Newbold, P. (1974). “Spurious Regressions in Econometrics”. *Journal of Econometrics*, 2(2): 111–120.
- Gujarati, D. (2015). “*Econometrics by Example*” (2nd ed.). London: Palgrave Macmillan.
- Hay, C. (2021). “Real Dollarization in Phnom Penh: Evidence from Two Surveys”. *Japan and the World Economy*, 60: 1–16.
- Honig, A. (2009). “Dollarization, Exchange Rate Regimes and Government Quality”. *Journal of International Money and Finance*, 28: 198–214.
- Ize, A. (2013). Financial Dollarization. In G. Caprio Jr. (Ed.), *The Evidence and Impact of Financial Globalization* (pp. 463–481). Amsterdam: Elsevier.
- Ize, A., & Levy-Yeyati, E. (2003). “Financial Dollarization”. *Journal of International Economics*, 59(2): 323–347.
- Ize, A., & Levy-Yeyati, E. (2006). “Financial de-Dollarization: Is it for Real?” In A. Armas, A. Ize, & E. Levy-Yeyati (Eds.), *Financial Dollarization: The policy agenda* (pp. 38–60). New York: Palgrave Macmillan.
- Kaya, E., & Açıdoğru, B. (2017). “Finansal Dolarizasyon Unsurları Olarak Kredi Dolarizasyonu ve Mevduat Dolarizasyonu İle Hisse Senedi Getirileri Arasındaki İlişki”. *Dicle Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(14): 325–344.
- Khabibullin, R., & Ponomarenko, A. (2022). “An Empirical Behavioral Model of Households’ Deposit Dollarization”. *Journal of Economic Interaction and Coordination*, 17(3): 827–847.
- Koenker, R. (2005). *Quantile Regression*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Koenker, R., & Bassett, G. (1978). “Regression Quantiles”. *Econometrica*, 46(1): 33–50.
- Kwiatkowski, D., Phillips, P. C. B., Schmidt, P., & Shin, Y. (1992). “Testing the Null Hypothesis of Stationarity Against the Alternative of a Unit Root”. *Journal of Econometrics*, 54: 159–178.
- Lee, J., & Strazicich, M. C. (2003). “Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test with Two Structural Breaks”. *Review of Economics and Statistics*, 85(4): 1082–1089.
- Levy-Yeyati, E. (2021). *Financial Dollarization and de-Dollarization in the New Millennium* (Working Paper No. wp_gob_2021_02). Buenos Aires: Universidad Torcuato Di Tella.
- Levy-Yeyati, E., & Sturzenegger, F. (2003). Dollarization: A Primer. In E. Levy-Yeyati & F. Sturzenegger (Eds.), *Dollarization* (pp. 1–51). Cambridge, MA: MIT Press.
- Marcelin, I., & Mathur, I. (2016). “Financial Sector Development and Dollarization in Emerging Economies”. *International Review of Financial Analysis*, 46: 20–32.
- Neanidis, K. C., & Savva, C. S. (2009). “Financial Dollarization: Short-Run Determinants in Transition Economies”. *Journal of Banking & Finance*, 33: 1860–1873.
- Notz, S., & Rosenkranz, P. (2021). “Business Cycles in Emerging Markets: The Role of Liability Dollarization and Valuation Effects”. *International Review of Economics and Finance*, 76: 424–450.
- Öz, S. (2021). *Mevduat Dolarizasyonu: Sebepleri ve Sonuçları*, Ekonomik Araştırma Forumu Araştırma Notu 21, (02.07.2021)

- Ozgur, O. (2024). "Financial Dollarization and Its Effects on Inflation and Output in Turkey: A Machine Learning Approach". *Quality & Quantity*, 58(6): 5777–5804.
- Park, H., & Son, J. C. (2021). "The Effectiveness of Monetary Policy Instruments under Dollarization: A Cross-Country Analysis". *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 30(4): 1029 – 1046.
- Park, H., & Son, J. C. (2022). "Dollarization, Inflation and Foreign Exchange Markets: A Cross-Country Analysis". *International Journal of Finance & Economics*, 27: 2724–2736.
- Ponomarenko, A., Solovyeva, A., & Vasilieva, E. (2013). "Financial Dollarization in Russia: Causes and Consequences". *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies*, 6(2): 221–243.
- Reinhart, C. M., Rogoff, K. S., & Savastano, M. A. (2003). Addicted to dollars. *NBER Working Paper*, No. 10015.
- Rennhack, R., & Nozaki, M. (2006). "Financial Dollarization in Latin America. In A. Armas" A. Ize, & E. Levy-Yeyati (Eds.). *Financial Dollarization: The Policy Agenda* (pp. 64–89). New York: Palgrave Macmillan.
- Saamoi, S. (2011). *Dollarization: A Literature Review of Developing Countries* (Master's thesis). The Hague: International Institute of Social Studies.
- Sarıgül, H. (2023). "The Impacts of Dollarization on the Profitability of Turkish State-Owned Deposit Banks". *Sosyoekonomi*, 31(57): 255–282.
- Schlitzer, Giuseppe, 1995. "Testing The Stationarity of Economic Time Series: Further Monte Carlo Evidence", *Ricerche Economiche*, 49(2): 125-144
- Tari, R. (2012). *Ekonometri*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Thaariq, R. M., & Wahyuni, H. (2019). "Financial Dollarisation Hysteresis: The Case of Indonesia". *Economic Papers*, 38(4): 286–298.
- Urošević, B., & Rajković, I. (2016). "*Dollarization of Deposits in the Short and Long Run: Evidence from CESE Countries* (CESifo Working Paper No. 5745)". Munich: CESifo.
- Vargas, M., & Sanchez, J. (2023). *Taming Financial Dollarization: Determinants and Effective Policies – The Case of Uruguay* (IMF Working Paper No. 23/244). International Monetary
- Vidal, J. A., Hoyle, D. F., Vargas, K. L., & Vásquez, V. M. (2021). "Policies for Transactional De-Dollarization: A Laboratory Study". *Journal of Economic Behavior & Organization*, 200: 31–54.
- Vieira, F. A. C., Holland, M., & Resende, M. F. (2012). "Financial Dollarization and Systemic Risks: New Empirical Evidence". *Journal of International Money and Finance*, 31: 1695–1714.
- Wooldridge, J. M. (2013). *Introductory Econometrics: A Modern Approach* (5th ed.). South-Western Cengage Learning.
- Yalta, A. Y., & Yalta, A. T. (2024). "Dynamics of Deposit Dollarization in Turkey". *Journal of Economic Analysis*, 3(2): 52-64.
- Zivot, E., & Andrews, D. W. K. (1992). "Further Evidence on the Great Crash, the Oil-Price Shock, and the Unit-Root Hypothesis". *Journal of Business & Economic Statistics*, 10(3): 251–270.